

“ENGELLİLER İÇİN YENİ BİR YAŞAM MÜMKÜN”

HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
ENGELLİLER KOMİSYONU

3 ARALIK DÜNYA ENGELLİLER GÜNÜ 2023 RAPORU

İÇİNDEKİLER

ENGELLİLER İÇİN “YENİ BİR YAŞAM” NEDEN MÜMKÜN OLMAK ZORUNDA!	1
MEVCUT DURUM: “YURTTAŞLIĞIN EKSİK BIRAKILMIŞ HALİ”	3
ERİŞİLEBİLİRLİĞE “ERİŞİM HAKKI” NEDEN ERTELENİYOR?.....	4
“HERŞEYİ BİLEN DEVLET” NEDEN ENGELLİ YURTTAŞLARIN NÜFUSUNU TAM OLARAK BİLMİYOR?.....	5
2024 AKP BÜTÇESİ: TEKRARIN TEKRARI, SAĞLAMCILIĞIN ISRARI!	6
12. KALKINMA PLANI SAĞLAMCI BİR ZİHNİYETİN ÜRÜNÜ!	10
ENGELLİLER “YARDIM ALAN YOKSUL NÜFUS” OLMAKTAN NASIL KURTULUR?	11
ENGELLİ EMEKÇİLERİNİN SORUNLARI DEVAM EDİYOR?	12
BM ENGELLİ HAKLARI SÖZLEŞMESİ NEDEN UYGULANMIYOR?	13
ENGELLİLER İÇİN YENİ BİR YAŞAMI MÜMKÜN KILMAK İÇİN!	14

“ENGELLİLER İÇİN YENİ BİR YAŞAM MÜMKÜN”

ENGELLİLER İÇİN “YENİ BİR YAŞAM” NEDEN MÜMKÜN OLMAK ZORUNDA!

Mültecilerin de bu ülkede yaşayan nüfusa dahil edilmesi gerektiği için “Engellilik Meselesi” 90 milyon nüfus içinde sayıları 10 milyonu aşan engellilerin ve 2. Derece yakınlarını esas alırsak tüm toplumun doğrudan etkilendiği bir meseledir. Birçok siyasi parti, sivil toplum kuruluşu, sendika, insan hakları örgütü, medya kurumu, yerel yönetimler, üniversiteler ve bürokrasi engellilerin sosyal-ekonomik ve siyasal yaşama katılım(sızlığı) konusunda geleneksel bir tutum içindedir. Ancak herkes gibi engellilerin de insan onuruna yakışır iş ve yaşam koşulları için bu “sağlamcı geleneğin” bir yerde kırılması ve önyargı/kalıp-yargılardan ve kalıp-uygulamalardan ibaret bu hak ihlal sisteminin lağvedilmesi veya dönüştürülmesi gereklidir.

Engellilik meselesi sosyo-politik bir mesele olup doğal olmayan nedenlerle ortaya çıkan ve yeniden inşa edilen bir durumdur. Asla salt kader olarak ele alınamayacak bu engellilik meselesine yaklaşımımız; 2021 yılı Mart ayında kamuoyuna açıkladığımız “Engellilik Manifestosunda” ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır¹.

Engellilere yönelik ayrımcılık söylemi ve pratiği; tarihsel, dinsel ve kültürel kökleri olan, eril, ırkçı, homofobik ve cinsiyetçi yönleri barındıran, bedene ve cana ya da bir bütün olarak yaşam hakkına yönelik saldırıları içeren bir sistemdir. Günlük yaşam içerisinde “yüksek bir kaldırım”, “yanlış yere park edilmiş bir araç” “bir kitaptaki-filmdeki aşağılama veya küfür sözü”, “çalışmayan asansör”, “ALT’siz bir sosyal medya paylaşımı”, “bir siyasetçinin eleştirisi içindeki dayanak (misal kör şiddet derkene)” “bir hayırseverin lütfu (seni işe aldık, daha ne istiyorsun)”, “bilinçsiz bir profesörün benzetmesi” olarak veya bunların bin bir tonunda karşımıza çıkan bu “sağlamcı sistem” engellilerin temel hak ve özgürlüklerini kısıtlamaktadır. Bu sistem içerisinde milyonlarca engellinin haklarının yok sayıldığı sosyo-ekonomik ve politik süreçlerin yeniden ele alınması ve zorunlu olarak dönüştürülmesi gereklidir.

Komisyonumuz, engellilere yönelik ayrımcılık, ötekileştirme ve dışlama kültürünün dilsel pratiklerden başladığını ve evde, sokakta, işte, kısacası yaşamın her yerinde kullanılan bu dilin dönüşmesi gerektiğini ve “söylem değişirse pratiğinde değişebileceğini” ifade ediyor². Bu kısa raporda da 2023 yılı sonunda Türkiye’deki sağlamcı yaklaşımın engelliliğe yaklaşımını teşhir etmek ve engelliler için yeni bir yaşamın imkanlarını tartışmak amacındayız. Bizler; sağlamcıların, ırkçıların, homofobik ve cinsiyetçilerin aksine tüm insanların eşitliği için hakça bir düzeni savunmaya devam edeceğiz. Engellilik meselesinin genellemeci bir yaklaşımla ele alınmasının karşısında duruyoruz.

¹ <https://drive.google.com/file/d/1NQgWwtdsNf-9MNwgTIUyjiCU7blWdP8SU/view?usp=sharing> linkinden Engelliler Manifestomuza erişebilirsiniz.

² <https://drive.google.com/file/d/1IG1M6nIC4cXu8BQKM7ta9OaUMX3N5YRW/view?usp=sharing> linkinden “İçimizdeki Sağlamcı: Engellilere yönelik ayrımcı tabirler raporumuza” erişebilirsiniz.

“ENGELLİLER İÇİN YENİ BİR YAŞAM MÜMKÜN”

Çocuk, genç, yaşlı, mülteci ve kadın engellilerin kendi özgün durumları özgün raporlarla ele alınmayı bekliyor. Her engel grubunun yıllardır çözüm bekleyen sorunları olduğu ama sürekli çözümleri ertelenen bir durumun yaşandığını ifade etmek zorundayız. **İktidarın, bütçe ve planları “sorunu çözmekten ziyade kendi seçim politikaları bağlamında yönetmek” şeklinde bir yaklaşımının olduğunu görülmelidir.** Engelliler için sunulan genel ve yerel kamu hizmetlerinin gecikmeksizin geliştirilmesi BM Engelli Hakları ve Anayasanın bir gereği ve milyonlarca engelli yurttaşın temel talebidir.

Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi

Engelliler Komisyonu

3 Aralık 2023

“ENGELLİLER İÇİN YENİ BİR YAŞAM MÜMKÜN”

MEVCUT DURUM: “YURTTAŞLIĞIN EKSİK BIRAKILMIŞ HALİ!”

Siyasal temsil ve sosyal yaşama katılma tüm toplumsal kesimlerin olduğu kadar engellilerin de temel haklarındandır. Resmi verilerle sayıları 10 milyon üzerinde olduğu bilinen engellilerin siyasi partiler, dernekler başta olmak üzere sivil toplum kuruluşları, sendikalar, odalar, medya kurumları, üniversiteler içerisinde istihdamı, kariyer süreçlerine dahil olması, karar alma süreçlerine dahil olması çok sınırlı düzeydedir. Birçok kurum ve kuruluşun yönetim kurullarında ve üst kurul ve delegasyonunda engelli temsili bir başlık olarak ele alınmamakta ve milyonlarca engellinin hakkındaki söylem ve kararlar, engelliler olmadan inşa edilmektedir.

Türkiye tarihi boyunca engellilerin siyasi ve sosyal bir özne olması yönünde bir irade ortaya konulamamıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi’ndeki milletvekilleri içerisinde, tüm siyasi partilerin MYK/MKYK içerisinde, tüm bakanlıkların bakanları, bakan yardımcısı ve müsteşarları içerisinde, 81 ilin Valileri, Vali yardımcısı ve kaymakamları içerisinde, tüm illerin belediye başkan/eşbaşkanı ve yardımcısı içerisinde, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri hariç tutulduğunda tüm bakanlıklara bağlı Genel Müdürlüklerin genel müdürleri ve daire başkanları içerisinde “sadece bir elin parmak sayısı kadar” engellinin yer alabildiği herhangi bir dönem “100 yıllık Cumhuriyet” tarihinde yaşanmamıştır. Engellilerin kamuda istihdamı bile hala nüfusun içindeki oranının yarısı kadar değildir. Bu istihdamın da hangi hizmet sınıfı ile kodlandığını ve sistematik bir ayrımcılığa dönüştüğünü ayrıca ifade edeceğiz.

Sadece siyaset ve bürokrasi de değil aynı zamanda sanat, edebiyat ve medya-habercilik alanında hem engellilerin yer alamadığını hem de engelliliğe ilişkin söylemin “sağlamcılarının diliyle” inşa edildiğini görmek zorundayız. Medya kurum ve kuruluşlarının sahipleri içerisinde, gazeteci, muhabir ve köşe yazarları, sanatçılar ve edebiyatçılar arasında “engelliler ve engellilik” meselesi toplumda var olduğu kadar yer bulabiliyor mu? TÜİK verisi ile yüzde 12,29 olduğu tespit edilen engelli nüfus oranının sivil, sosyal, siyasi ve bürokratik yapılar içindeki reel oranı yüzde 1 bile değildir. Engellilerin karar alma süreçlerinde yer alamaması karşısındaki “çelik duvarları” aşamamalarından kaynaklıdır. Sağlamcılar, engellilerin yaşam hakkını tanımak zorundadır. Yasaların, planların, bütçelerin, kadroların ve sözleşmelerin engelliler için de hak temelli bir yaklaşımla ele alınması ancak engelli temsili ile mümkün olacaktır. Engelliliğe ilişkin mevzuatın, uygulanmadan ertelenmesinin, BM Engelli Hakları Sözleşmesi’nin gereklerinin yerine getirilmemesinin en temel nedeni “sağlamcı zihniyetin egemen olması ve engellilik farkındalığı olmayan iktidarların her yerde karar alma mekanizmalarında olmasıdır.

10 milyon engellinin ev hapsine benzer, kısıtlı bir alanda ve tecrit altındaki yaşam koşullarını dönüştürmek için tüm engellilerin ve engelli hakları aktivistlerinin tüm karar alma süreçlerine katılım için harekete geçmesi gereklidir.

“ENGELLİLER İÇİN YENİ BİR YAŞAM MÜMKÜN”

ERİŞİLEBİLİRLİĞE “ERİŞİM HAKKI” NEDEN ERTELENİYOR?

Bazı haklar birçok hakkın uygulanma koşullarını kendi içinde barındırdığı için temel hak durumundadır. Erişilebilirlik, engellilerin tüm haklarının ön koşuludur. 2005 yılından bu yana iktidar, engellilerin tüm haklarının uygulanmasının ön koşulu olan erişilebilirliğin uygulanmasını ötelemekte ve ertelemektedir. Erişilebilirliğin sağlanması durumunda kamu kurumlarında ve özel işyerlerinde çalışmak, üretmek ve bağımsız bir yaşam kurmak engelliler için de olasılık dahilinde olacaktır. “Engellilerin bağımsız yaşayabilmelerini ve yaşamın tüm alanlarına etkin katılımını sağlamak ve engellilerin diğer bireylerle eşit koşullarda fiziki çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemleri dahil olacak şekilde bilgi ve iletişim olanaklarına hem kırsal hem de kentsel alanlarda halka açık diğer tesislere ve hizmetlere erişimini sağlamak için uygun tedbirleri almak” BM engelli Hakları 9. Maddesinde devletin bir yükümlülüğü olarak düzenlenmiştir.

Engellilerin eğitim, sağlık, ulaşım, istihdam ve yoksulluktan kurtulma, siyasal katılım, seyahat hak ve özgürlükleri; fiziksel erişilebilirlik olarak ifade ettiğimiz “yol, kaldırım, asansör, geçit, merdiven, rampa, toplu taşıma/toplu ulaşım, Braille, sesli/yazılı/sensörlü uyarı sistemlerinin yaygınlaşması ile doğrudan bağlantılıdır. Kamu kurum ve kuruluşları ve yerel yönetimler başta olmak üzere tüm yapıların erişilebilir hale gelmesi kısa ve orta vadede sağlanmalıdır. Engelli ve Yaşlı İstatistik bülteni verilerine göre 2014-2022 yılları arasında, yani 8 yıl içinde 1.299’u bina, 31’i açık alan ve 1.782’si toplu taşıma aracına olmak üzere toplam 3.112 “Erişilebilirlik Belgesi” düzenlenmiştir. Bu verilerin toplam bina, açık alan ve toplu taşıma aracı sayısı içindeki oranına bakıldığında aslında yürütülen bir denetim veya faaliyetin olmadığı görülecektir.

Bu iktidarın başlangıç yıllarında doğmuş engelli bir çocuğun gençlik dönemi de erişilebilir olmayan yaşam alanlarında geçmiştir. Olgunluk ve yaşlılık dönemlerinin erişilebilir yaşam koşullarında geçmesi için tüm toplum kesimlerinin erişilebilirlik için mücadele etmesi gereklidir. İktidar süresi çeyrek yüzyıla yaklaşan mevcut iktidarın döneminde engelli hakları perspektifi egemen olmadığı için ne “kentsel dönüşümden” geçen yerleşim yerleri ne de yeniden inşa edilen kamu kurumları tam olarak erişilebilir hale gelmiştir. Gerçek ve etkili bir dönüşüm için zorunlu olması gereken zihniyet değişimi henüz gerçekleşmemiştir. Engelliliğin salt tıbbi bir mesele olmadığı ve sosyal-siyasal ve ekonomik yaşama katılımın ancak erişilebilirlik sorunlarının aşılması durumunda daha kolaylaşacağı görülmelidir. Erişilebilirlik mevzuatının uygulanmasını erteleyen iktidar konu hakkında uygulanması gereken birçok yaptırımını da yerine getirmemektedir. Fiziki erişilebilirlik için zorunlu olması gereken mekan, bina, taşıt ve diğer alan dönüşümleri gecikmeksizin yerine getirilmelidir.

“Herkes için” olması gereken erişilebilirliğe dair tanınan yasal sürelerle uyulmamakta ve yasal olarak uyumlaşmayan mekan, bina, araç ve diğer yerlere erişemeyen engelliler ve ailelerinin “sosyal yaşam alanlarına dahil olma ve yurttaşlığa yakışır kamu hizmeti alma” hakkı kısıtlanmaktadır. Öte yandan fiziki erişilebilirlik imkanı sağlanmadığından fiziki olmayan erişilebilirlik imkanlarına dair gerekli ve yeterli tartışmalar yürütülememektedir. Bugün teknolojik olarak erişilebilirliğin boyutları değişmiş ve önceki dönemlere göre çok gelişmiştir. Birçok kamu hizmetinin online verilebilmesinin koşulları

“ENGELLİLER İÇİN YENİ BİR YAŞAM MÜMKÜN”

mevcuttur. Ancak hem engellilerin zamanında eğitim ve sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanmamış olması hem de kamu kurum ve kuruluşlarının idarecileri arasında “engelli hak bilincinin yeterli düzeyde” olmaması bu erişilebilirlik imkanlarından yararlanmayı kısıtlı hale getirmektedir. Herkes için temel bir ihtiyaç haline olan “okuryazarlık-dijital okuryazarlık” düzeyinin geliştirilmesi engellerin erişilebilirlik hakkı için de çok temel bir ihtiyaç haline gelmiştir. Bu kapsamda kamusal eğitim kurumlarının bir seferberlik ile bu ihtiyacı belirli bir süre içinde tamamlaması gerekmektedir. Bu süreç için geç kalınmış olsa da bu konu da kapsamlı bir bütçe ve planlama henüz mevcut değildir.

Öncelikle resmi gazete ve temel mevzuat sistemlerinin erişilebilir olması gerekmektedir. Tüm kurumların, yerel yönetimlerin, üniversite ve diğer kurumların e-kamu uygulamaları ile entegre olması sağlanmalıdır. Bütün kurum ve kuruluşların internet sitelerinin erişilebilirlik kriterlerine uygun dönüşümü sağlanmalıdır. Tüm internet sitelerinde işaret dilli veya sesli materyallerin artırılması yönünde bir çalışma yürütülmelidir. Kamuoyuna yapılan açıklama, duyuru ve basın toplantılarının işaret dili tercümanı eşliğinde yapılması engelliliğe ilişkin genel görünürlüğü arttıracak gibi yüzbinlerce işitme engelli yurttaşın katılımını da arttıracaktır.

“HERŞEYİ BİLEN DEVLET” NEDEN ENGELLİ YURTTAŞLARIN NÜFUSUNU TAM OLARAK BİLMİYOR?

Türkiye’de adrese dayalı nüfus kayıt sistemi içerisinde kaç kişinin engelli olduğu ya bilinmemektedir ya da bu veri kamuoyundan gizlenmektedir. 2001 yılında yapılan nüfus sayımı sonrasında TÜİK nüfus içindeki engelli oranını yüzde 12,29 olarak kamuoyuna açıklamıştır. 2011 yılında yapılan “Nüfus ve Konut Araştırması” sonuçlarına göre en az bir engeli olan (üç ve daha yukarı yaş) nüfusun oranı yüzde 6,9’dur (4.876.000 kişi). Erkeklerde yüzde 5,9 olan bu oran kadınlarda yüzde 7,9 olarak tespit edilmiştir. Yaş grubu yükseldikçe en az bir engeli bulunan kişilerin engellilik durumu da artmaktadır. Bu durum yaşlı nüfus içerisinde engellilik meselesini daha önemli kılmaktadır. Bu araştırmaya göre 35-39 yaş grubundan itibaren en az bir engeli olan kadınların oranı erkeklerden yüksektir.

Türkiye’de “Engelli Sağlık Kurulu Raporlarını esas alan” Ulusal Engelli Veri Sisteminde kayıtlı ve hayatta olan engelli sayısı; Temmuz 2023 tarihi itibarıyla 2 milyon 511 bin 950 olarak açıklanmıştır. Bu kişilerin 1.414.643’ü erkek, 1.099.307’si kadındır. Sisteme göre “ağır engeli” olan kişi sayısı 775.012’dir. Bu veri 2021 yılının başından bu yana güncellenmemektedir. **Öte yandan 2020 yılında 2 milyon 535 bin 233 olan bu verideki azalışın nedenleri ve güncel verinin ne olduğu kamuoyuna açıklanmamıştır.** Ulusal engelli veri sistemine kayıtlı olmayan milyonlarca engellinin var olduğu hem önceki araştırma sonuçlarından hem veri sisteminin sadece belirli oran üzerindeki engelli raporlarını kapsamasından bilinmektedir.

Engelli nüfusun toplam sayısını bile tam ve tutarlı olarak kamuoyuna açıklayamayan devlet, ayrıntılı birçok konudaki veriyi de sunmakta yetersiz kalmaktadır. TÜİK’in resmi verilerle engelli nüfusun sosyal, ekonomik ve kültürel durumuna ilişkin birçok veriyi açığa çıkarması amacıyla kapsamlı nüfus-

“ENGELLİLER İÇİN YENİ BİR YAŞAM MÜMKÜN”

demografi ve diğer istatistik araştırmalarını yürütmesi elzemdir. Kamuoyuna açıklanmış ancak güncel olmayan verilere göre “engellilerin işgücüne katılma oranı, engeli olmayanlara göre çok daha düşük olup engelli işsizliği, işgücüne katılım ve istihdam oranlarına dair güncel veri yoktur.

2024 AKP BÜTÇESİ: TEKRARIN TEKRARI, SAĞLAMCILIĞIN ISRARI!

Türkiye’de engelliler için bütçede ayrılan pay geçen yıla göre daha da azalarak yüzde 1,14 düzeyine düşmüştür. Bu bütçe payı belirlenirken tekçi ve saray merkezli yaklaşım engellilerin, engelli derneklerinin, engelli federasyon ve konfederasyonlarının taleplerini dikkate almamıştır.

Sağlamcı bakış açısına sahip iktidar; engelliliğe hastalık, acizlik, bağımlılık ve muhtaçlık çerçevesinde yaklaşmaktadır. Engelliliğe geleneksel bir perspektiften bakan ve tıbbi/medikal bir yaklaşımı esas alan bu sağlamcı ideolojik tutum engellilerin temel kamusal hizmetlere erişimini, sosyal ve siyasal katılma haklarını hedef almakta, dışlamakta, talep ve önerilerini ötelemekte ve küçümsemektedir. Sağlamcı bir iktidar olarak AKP-MHP iktidarı "engelliliği doğal bir durum olarak görmekte ve kaderci bir bakış açısına teslim etmektedir. 2005 yılından bu yana ertelenen ve yaşama geçirilmeyen erişilebilirlik mevzuatının bu sağlamcı ve ayrımcı bütçeyle yaşama geçirilemeyeceği artık görülmelidir.

Türkiye’de engellilerin çok büyük bir bölümü kamu hizmetlerine erişememektedir. Özellikle “dünyayı kendilerine özgü şekillerde deneyimleyen, etkileşime giren ve yorumlayan, nöroçeşitliliği olan insanlar olarak Otizm, Tourette, DEHB, Öğrenme Güçlüğü, Disleksi, Discalculia, Epilepsi, Gelişimsel konuşma güçlüğü gibi çeşitli nörogelişimsel farklılıkları olan bireyler mevcut hizmetlere erişimde çok ciddi hak ihlalleri ile karşı karşıya kalmaktadır. Hem kurumsal altyapı yetersizlikleri hem de personelin engelli hakları konusunda bilinç yetersizliği sistematik hak ihlallerine neden olmaktadır.

SSPE, SMA, ALS, DMD, MS, vb durumlarda engelliler ve aileleri çaresiz bırakılmakta, bilimsel bir kamu hizmeti ve rehabilitasyon desteği sağlanmamaktadır. Nadir hastalıklar ve engellilik durumları konusunda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı gerekli kurumsal yapılanmaya geçmemekte ve aileler ekonomik kriz ve rehabilitasyon başta olmak üzere birçok sorunla yapayalnız kalarak mücadele etmektedirler.

Bu kişilerin dışında da kamu hizmetlerine erişimi “sorunsuz” denilebilecek herhangi bir engel grubu yoktur. İşaret dili ve Braille alfabesi ihtiyacı karşılanmayan hizmetler listesi de uzundur. Tüm kamu hizmetlerinin, e-devlet uygulamalarının, Resmi Gazete’nin ve kurum internet sitelerinin ve resmi basın açıklamalarının işaret dili ve Braille erişiminin sağlanması gereklidir.

Tüm engel grupları için salt bir fiziki sorun olmayan erişilebilirliğin, fiziki boyutları bile henüz çözülmemiştir. Engellilere, yaşlılara, kadınlara, çocuklara ve mültecilere verilen eğitim, sağlık, rehabilitasyon ve diğer kamu hizmetlerinin hizmette halka yakınlık ilkesine uygun olarak, yerel yönetimler eliyle ve yerelden verilmesi gereklidir.

“ENGELLİLER İÇİN YENİ BİR YAŞAM MÜMKÜN”

Aylık ve bakım parası bağlama, rapor alma ve ilişkin süreçlerin tüm bürokratik zorlukları içerdiği, engellileri bezdiren bir yaklaşımın olduğu, bu süreçlerde siyasi kayırmacılık ve ayrımcılıkların yaşandığı engellilerce ifade edilmektedir.

İktidarca “abartılan ” “Engelli ve yaşlı hizmetlerinin” personel giderleri dahil bütçe içerisindeki payı yüzde 2’nin altındadır. Yaşlı nüfus hariç olduğunda bile sayısı 10 milyonun üzerinde olan engellilerin bütçedeki hakkı bu değildir. BM Engelli hakları sözleşmesinin ve anayasanın engellilere tanıdığı hakların yaşama geçirilmesi için bütçede engelli yurttaşların payı artırılmalıdır.

- Kamu binalarında ve yerel yönetimlerin görev alanlarında 2024 yılının sonuna kadar tüm lavabo, wc, asansör, geçit, alt-üst geçit, kaldırım, park, otopark, bina girişi/çıkışı vb. tüm alanların, internet sitelerinin, mevzuat ve diğer programlarının erişilebilirliği için ödenek kısıtlaması olmayacak şekilde dönüşüm bütçesi hazırlanmalıdır. 20 yıldır ertelenen erişilebilirlik mevzuatı ertelenmeden uygulanmalıdır.
- Özel sektör işletmelerinin erişilebilirlik yönündeki dönüşümlerinin teşvik kapsamına alınması ve 2024 yılında bu dönüşümü gerçekleştirilmeyen işletmelere sonraki yıllarda yaptırım düzenlenmelidir.
- 2024 yılı içerisinde tüm toplu taşıma araçlarının erişilebilirlik sorunları fiziki olarak çözülmeli başta araç kullanan şoförler olmak üzere ulaşım destek hizmetlerini sunan tüm kamu emekçilerine engelli hak bilinci eğitimi verilmelidir.
- Tüm engel grupları için Sağlık Uygulama Tebliğinde engellilerin kullandığı medikal ve tıbbi cihazların ödenme sürelerinin ve ödenme miktarlarının engelli bireyler lehine engelli kurumlarının talepleri doğrultusunda düzenlenmesi sağlanmalıdır. Medikal, ortez, protez, tıbbi cihaz, tekerlekli sandalye, hasta yatağı, hasta bezi, özel mama ve benzeri malzemelerin nitel ve nicel anlamda erişimini kolaylaştıran bir kamu bütçesi oluşturulmalıdır. Bu malzemelerin rant ve ticaret konusu olmaktan çıkarılması amacıyla gerekli bilimsel çalışmalar desteklenmelidir. Yerli ürünlerin niteliksizliği ve ithal ürünlerin döviz kur şokları nedeniyle aşırı pahalı olması engelliler ve aileleri için katlanılmaz ödeme farklarına yol açtığı bilinmektedir. Zorunlu araç ve gereklere için olan bu harcama yükünün engellilerin ve ailelerinin üzerinden kaldırılması için bir bütçe oluşturulmalıdır.
- Engelli bireylerin, hane içindeki diğer aile fertlerinden bağımsız bireyler olduğu kabulünden hareketle yaşamlarını idame ettirebilmeleri adına asgari ücrete eş değer bir “Temel Yurttaşlık Geliri” ödenmesi yapılmalıdır. Bu şekilde engelli bireyler mutlak yoksulluğa karşı korunarak, hak ettikleri onurlu yaşam hakkına kavuşacaktır. Engellilere yapılan ödemelerin insan onuruna yakışır bir yaklaşımla, açlık sınırının altında hiçbir birey bırakmayacak şekilde yapılması gerekir.
- Engelli mutlak yoksulluğunu önlemek amacıyla 2022 sayılı kanunda engellilere ve yakınlarına yapılan ödeneklerin memur aylık katsayısı ile çarpılmasından değil, minimum asgari ücret esas alınarak belirlenmesi, % 40 ve üzeri raporu olan tüm engellilere bu ödeneğin aylık olarak verilmesi, çalışan engelliler için bu ödeneğin asgari ücretin üçte birinden az olmaması sağlanmalıdır. Ayrıca engelli aylık ödenekleri ve destek ödeneklerinin bağlanmasında hane gelirinin değil engelli kişinin kendi geliri esas alınmalıdır.

“ENGELLİLER İÇİN YENİ BİR YAŞAM MÜMKÜN”

- Engelli eğitimi için “bir seferberlik bütçesi” hazırlanmalıdır. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde engellilerin eğitimi amacıyla “özel eğitim istihdamının” ilave 20 bin kişi artırılması ve sonraki yıllarda da bu istihdamın planlanması gereklidir. Kaynaştırma ve bütünleştirme eğitimi için gerekli olan kadro, müfredat ve zihniyet dönüşümü için yapılacak çalışmaların bütçesi oluşturulmalıdır. Mevcut durumda kaynaştırma ve özel eğitim altyapı ve kadro yetersizlikleri nedeniyle işlevini tam olarak yerine getirememektedir. Bazı engel grupları için gerekli görülen veya talep edilen özel eğitim okullarının altyapı ve imkanları artırılmalıdır. Mevcut durumda engelli eğitimi için sağlanan bütçe/saat desteğinin nitelikli bir eğitim ve rehabilitasyon için kesinlikle yeterli olmadığı bilinmelidir. Tüm öğretmenlerin pedagojik formasyon eğitimi kapsamına işaret dili eğitimi ve Braille farkındalığı eklenmelidir.
- Özel rehabilitasyon merkezleri, yaşlı-hasta-çocuk destek evleri kamusallaştırılmalı ve yaşlı-engelli-hasta-çocuk bakım destek hizmeti kamusal, parasız ve anadilinde bir hizmet olarak “Yaşam Destek Merkezlerinde” sunulmalıdır. Talep eden her yaşlı, engelli ve süregen hastalığı olan birey için bu merkezlerde kalıcı veya geçici destek, beslenme ve rehabilitasyon hizmetleri ücretsiz sunulmalıdır. Ağır engelli bakımı olan hanelerde ebeveynler günlük yaşamını sürdürmek ve kendi rehabilitasyonunu sağlamak amacıyla engelli bireyini bu merkezlere güvenle, geçici olarak bırakabilmelidir. Rehabilitasyon hizmeti bir rant ve çıkar alanı olmaktan çıkarılıp bilimsel bir hizmet şeklinde kamu görevlileri eliyle sunulmalıdır.
- Engellilere yönelik fizik tedavi hizmeti kamusallaştırılmalı kamusal, parasız ve anadilinde bir hizmet olarak “kamu görevlileri eliyle erişilebilir ve nitelikli bir şekilde verilmelidir.
- “Kadın sığınma evleri” engelli kadınlar ve engelli çocuğu olan kadınlar için uyumlu ve erişilebilir hale getirilmelidir. Buradaki dönüşüm salt fiziksel ve binalara ilişkin değil bu ve benzeri kurumlarda görev yapan idareci ve kamu görevlilerinin de uyumunu içermelidir.
- Engelli yurttaşlar için yerel yönetimlerin ev işlerine destek amacıyla ekipler oluşturması ve periyodik olarak ağır engelli, yaşlı ve hasta bakımı yapan kişilere destek vermek amacıyla bütçe oluşturulmalıdır.
- “Evde bakım işi” kendisine bırakılmış kişilere asgari ücretin altında ödeme yapılmamalıdır. Ayrıca bu işle ömrü geçen insanların emeklilik hakkı için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- Engelli işsizliğini önlemek amacıyla kamu ve özel sektörde engelli istihdamı kotasının yüzde 10 olacak şekilde düzenlenmesi, mesleki eğitim almak isteyen tüm engellilere yönelik mesleki eğitim imkanlarının artırılması, iş bulunmayan engellilere yönelik işsizlik sigortası ödenmesi ve bu sigortadan engellilerin yararlanma koşullarının hafifletilmesi sağlanmalıdır.
- 2024 yılında kamuda 35 bin ilave engelli kamu görevlisi alımı yapılması için bütçe oluşturulmalıdır.
- Çalışan tüm engellilere yönelik çalışma koşullarında ulaşım ve hijyen maliyetleri yükseldiği için destek ödenekler sağlanmalıdır. Kamu personeli olan yaklaşık 70 bin engellinin kurum içinde ayrımcılığa maruz kalmaması, kariyer ve liyakatte ötekileştirilmemesi amacıyla çalışmalar yürütülmelidir. Tüm işyerlerinde işçi sağlığı ve iş güvenliği için gerekli tedbirlerin alınması amacıyla bir bütçe desteği sağlanmalıdır.

“ENGELLİLER İÇİN YENİ BİR YAŞAM MÜMKÜN”

- 2024 yılının Engelli Hakları farkındalık yılı ilan edilmesi, bu kapsamda engelli hakları için tüm kurum ve kuruluşların bütçelerine panel, sempozyum, araştırma ve benzeri çalışmalar için bütçe konulması; kolluk gücü, öğretmen, imam, yerel yönetim çalışanları başta olmak üzere tüm kamu görevlilerinin engellilik farkındalığı ve haklar konusunda eğitilmesi sağlanmalıdır.
- Akriba evliliği, trafik kazaları, iş kazaları, aile içi şiddet, savaş ve çatışma, yetersiz beslenme, gebelik ve doğum süreçlerinde gerekli tıbbi desteğin sağlanmaması gibi engellilik nedenlerinin azaltılması amacıyla tüm ilgili kurumlarda bütçe oluşturulması sağlanmalıdır.
- Tüm engel gruplarının ihtiyaç analizini yapabilecek birimlerin tüm belediyelerde kurulması ve ihtiyaçların zamanında, geciktirilmeden sağlanması için bütçe oluşturulmalıdır.
- Nöro-çeşitliliği olan bireylerin ihtiyaç tespiti, temini ve farkındalığı için 81 ilde erişilebilir, özgün en 220 destek ve rehabilitasyon merkezi oluşturulmalıdır. Devlet Kurumlarında ve okullarda ayçiçeği yaka kartı taşıyanların kullanımı için ihtiyaçlara uygun şekilde düzenlenmiş mekanların tesis edilmesi sağlanmalıdır.
- Rehberlik araştırma merkezlerinin sayısı arttırılmalı, kamulaştırılmalı, bu kapsam da özel eğitimci (3.000) ve psikolog (3.000) istihdamı için bütçe oluşturulmalıdır.
- Tüm kamu kurum ve kuruluşlarında işaret dili tercümanı istihdamı sağlanması amacıyla bütçe oluşturulmalıdır. 2024 yılı için 2.500 işaret dili tercümanı eğitilerek istihdam edilmelidir.
- Mülteci veya sığınmacı engellilerin engellilik durumları dikkate alınarak bu bireylere yönelik barınma, ulaşım ve beslenme hizmetleri özgün bir şekilde sunulmalı rehabilitasyon ve sağlık hakları kesintisiz korunmalıdır.
- TÜİK ve ilgili kurumların Türkiye’de Engellilik Araştırması ve Nüfus sayımı yapması için bütçe oluşturulmalıdır.
- TBMM’nin 2020 yılında hazırladığı 199 sayılı ve 200 sayılı Meclis Araştırma Komisyonu raporlarında tespit edilen öneri ve değerlendirmelerin yaşama geçirilmesi için kurumlara bütçe tahsis edilmelidir.
- BM Engelli hakları sözleşmesinde devlet olarak uygulanacağı taahhüt edilen ilke ve hakların uygulanması için gerekli bütçe ve kurumsal yapı oluşturulmalıdır.
- 2022 yılı bütçesinin ilk halinde yüzde 1,6 olan "Engellilerin Toplumsal Hayata Katılımı ve Özel Eğitim Programı (ETHKÖEP)" payı temmuz ayındaki ek bütçede "engelliler unutulduğu" için yıl sonunda yüzde 1,2'ye düşmüştür. Bu oran 2023'te yüzde 1,24'e, 2024'te ise daha da azalarak yüzde 1,14'e düşmüştür. 12 trilyona yaklaşan merkezi bütçe içinde bu programın miktarı sadece 135,6 Milyar TL'dir.
- Bütçe teklifine göre AKP-MHP iktidarı 2024 yılında engelli kamu personeli alımı planlamamaktadır. 2023 Temmuz verilerine göre 67.986 olan engelli kamu personeli sayısının 2024'te 68 bin olması hedeflenmektedir. "2026 yılı sonuna kadar" hedeflenen "ilave" engelli kamu personeli alım sayısı ise sadece 2.000 kişidir. EKPS's'ye giren 125.000'den fazla engellinin atanma beklediği bir yerde bu sayı çok düşüktür. Kamudaki zorunlu istihdam kotası olan yüzde 3'ün yetersiz olduğu bilinmekle birlikte bu oranın bile doldurulması durumunda, toplam istihdam daha fazla olacaktır. Kamudaki bu istihdam kotası nüfus oranına eş değer olarak yüzde 10'a yükseltilmelidir. Türkiye'de mevcut

“ENGELLİLER İÇİN YENİ BİR YAŞAM MÜMKÜN”

durumda üniversite okuyan engelli kişi sayısı 60 bin kişiye yakın iken iktidarın 3 yıl içinde sadece 2.000 atama hedefi ciddiyetsizliktir.

- Yerel yönetimler başta olmak üzere hazırlanan bütçeler için "Engelliliğe Duyarlı Bütçeleme" çalışmaları yürütülmelidir. Hem bütçe gelirlerinin toplanmasında hem de bütçe harcamaları için alınan kararların tüm toplum kesimlerini aynı şekilde etkilemediği bilinmektedir. Bütçelerin engelliliğe, erişebilirliğe ve sağlamlığın azaltılmasına etkileri, ilgili kurul ve meclislerde engellilerin de katılımıyla tartışıldığı zaman, engelliler için bir bütçe çalışması yapılmış olacaktır. O zaman engellilere hak olarak sunulması gereken kamusal hizmetler "birilerinin lütfu" olmaktan çıkabilecektir. Engelli yurttaşlar vergilerini ödedikleri toplumsal hizmetlerden tüm eşit yurttaşlar gibi yararlanabilecektir. Bu yaklaşımın dışında muhtaçlık, yardım, ödenek, bağış, bakım ve çeşitli adlar altında yapılan "açlık sınırının altında tutma ödenekleri" engellilere ve ailelerine eşit yurttaşlık alanı açamaz. Her engelli, en az asgari ücret tutarında "temel yurttaşlık gelirine" sahip olma hakkına erişebilmelidir.
- Engellilere yönelik hak ihlalleri, ayrımcılık ve şiddet vakaları ivedilikle tespit edilip mutlak yaptırıma maruz bırakılmalıdır. Engellilerin kişisel ve bedensel dokunulmazlıklarını sistematik olarak ihlal etmesine rağmen hiçbir yaptırıma maruz kalmayan bir sosyallik “normalleşmiş” durumdadır. Bu konudaki cezasızlık politikası sonlandırılmalı ve faillere yönelik sağlamsı ve korumacı süreç kırılmalıdır.

12. KALKINMA PLANI SAĞLAMCI BİR ZİHNİYETİN ÜRÜNÜ!

Türkiye’de engelliliğe bakış açısını gösteren önemli belgelerden birisi 12. Kalkınma Planıdır. Güya 2053 yılı vizyonuna sahip olan bu belgenin engelli yurttaşlar için öngördüğü gelecekte eşit, özgür ve onurlu bir yaşam koşulu öngörülmemiştir. “Nitelikli İnsan, Güçlü Aile, Sağlıklı Toplum” başlığı altında planlanan “Engelli Hizmetleri” için “Engelli Hizmetlerinin Geliştirilmesi” bir çalışma grubu olarak düzenlemiş ancak bu gruba hangi kurum ve kuruluşların dahil edildiği ve çalışma raporlarının/önerilerinin ne olduğu ve ne kadar dikkate alındığı kamuoyuna açıklanmamıştır. Kalkınma planınının 752-765. Maddeleri olarak ifade edilen Engellilik hizmetleri engelli toplumu için bugüne kadar egemen olan yaklaşımın dışında bir şey sunmamaktadır. Sırasıyla engelliler için sağlık sosyal hizmet, bağımsız yaşam, eğitim, istihdam, “bakım” ve erişilebilirlik haklarının iyileştirilmesine dair beyanlar yer almıştır. Bu bağlamda 9. 10 ve 11. Planların bir tekrarı olan 12. Plan kapsamında da yaşama yansıyacak, engelleri azaltacak çok az şey ifade edilmiştir. 2024-2028 yılını kapsayan planın nasıl uygulanacağını 2018-2023 yıllarını kapsayan 11. Planın uygulamasından gözlemleyebiliriz. Mevcut kalkınma planı engellilerle ilgili birçok başlığı özellikle de işgücüne ilişkin koşulları kapsamında almıştır. Yürürlükte olan Kalkınma Planı kapsamında;

- Engellilerin işgücüne katılımı ve istihdamı artırılacaktır.
- Engellilerin meslek edinmesine yönelik uzaktan eğitim programları geliştirilecektir.
- Engellilerin işgücüne katılımını ve istihdam edilebilirliğini artırmak için genel ve mesleki eğitim, mesleki rehabilitasyon, kendi işini kurma hibe desteği ve iş ve meslek danışmanlığı hizmetleri geliştirilecektir.

“ENGELLİLER İÇİN YENİ BİR YAŞAM MÜMKÜN”

- Engellilere yönelik istihdam olanakları ve engelli istihdamına ilişkin teşvikler konusunda özel sektör işverenlerinin bilinçlendirilmeleri sağlanacaktır.
- İş ve meslek danışmanlarının nitelikleri engellilere daha iyi bir hizmet sunabilecek şekilde geliştirilecektir.
- Kaliteli, ekonomik ve kolay erişilebilir çocuk, engelli ve yaşlı bakım imkanlarının yaygınlaştırılması sağlanacaktır.
- Engelli ve yaşlı bakımı hizmetlerine ilişkin standartlar geliştirilecek ve bu hizmetleri veren personelin niteliği ve niceliği artırılacaktır.
- Başta engelli vatandaşlar olmak üzere herkesin sportif faaliyetlere katılımı teşvik edilecektir.
- Engelli bireylerin spora katılımına yönelik antrenör-öğretmen yeterlilikleri geliştirilecek; zenginleştirilmiş eğitim materyalleri, görsel ve yazılı dokümanlar hazırlanarak uygulamaya konulacaktır.
- Başta açık ve yeşil alanlar olmak üzere şehirlerdeki kamusal alanların korunması; erişim ve güvenliğinin artırılması, kadınlara, çocuklara, yaşlılara, engellilere duyarlı olarak insan-tabiat ilişkisi çerçevesinde yeniden kurgulanması sağlanacaktır.
- Köylerde yoksullukla mücadeleye yönelik faaliyetlerde engelli, yoksul ve yaşlı fertlerin yaşadığı haneler ile mevsimlik gezici tarım işçiliği yapan hanelere öncelik verilecektir.

2024 Kalkınma Planında BM Engelli Hakları Sözleşmesi kapsamının tam olarak dikkate alınmadığı ifade edilmelidir. 10. ve 11. Kalkınma Planı döneminde de benzerleri öngörülen ama çoğunlukla uygulanmayan yukarıdaki politika ve tedbirlerin engellilerin sosyal yaşamına katkısının olabileceği açıktır. Ancak, engellilerin günlük yaşamda sık sık karşı karşıya kaldıkları ayrımcılık, şiddet ve ötekileştirmenin son bulmasına yönelik herhangi bir planlama önerilmemiştir. Geleneksel tıbbi modelin yansıması olan mevcut ve geçmiş planların temel yaklaşımı meselenin sosyo-politik-kültürel ve psikolojik boyutlarını dikkate almayan bir yaklaşımdır.

ENGELLİLER “YARDIM ALAN YOKSUL NÜFUS” OLMaktan NASIL KURTULUR?

2023 yılı Haziran verilerine göre; Türkiye’de yüzde 70 ve üzeri engelli olduğu için bakıma muhtaç görülen 251 bin engelli bulunmaktadır. Bu kişiler için 2023 yılında aylık ortalama 403 TL ödeme yapılmıştır. Engellilik oranı yüzde 40-69 arası olan 309 bin engelliye ise aylık ortalama 269 TL ödeme yapılmıştır. 18 yaş altı engelliler için 82 bin kişiye aylık ortalama 270 TL ödeme yapılmıştır. Bu kapsamda yararlanıcı sayısının 2021 yılına göre yaklaşık 25 bin kişi azaldığı verilere yansımıştır. Bu azalış rapor alma sürecindeki zorlaştırma ve önceden yüzde 40 ve 70 üzeri rapor alan kişilere daha düşük oranlarda rapor verilmesinin bir sonucudur. Bu ödemeler dışında “evde bakım yardımı adı altında” 568 bin engelliye aylık ortalama 5.120 TL ödeme yapılmıştır.

Birçok engellinin söz konusu yardımları yakınları üzerinden aldıkları ve bu yardımlardan kısmen yararlandıkları bilinmektedir. Ancak, yardımlardan yararlanma şartları içerisinde hane gelirinin esas alınması, engelliyle aynı hanede yaşamasa bile ebeveynlerin mal varlığının da hesaplama ve yararlanma koşullarına dahil edilmesi çoğu zaman engellinin mağduriyetine yol açabilmektedir. Olması gereken, engellinin bir birey ve bağımsız bir yurttaş olarak görülüp kendi gelirinin esas alınması ve yararlanma koşullarının buna göre belirlenmesidir. **Yapılan ödeme miktarlarının açıklık ve**

“ENGELLİLER İÇİN YENİ BİR YAŞAM MÜMKÜN”

yoksulluk sınırlarının çok altında kaldığı, engellilerin bağımsız bir yaşam kurabilmesi için yeterli olmadığı ve arttırılması gerektiği de ifade edilmelidir. Tüm engellilere temel yurttaşlık geliri adı altında en az asgari ücret tutarında ödemeler yapılmadıkça ve bu ödemeler engelli kişinin çalışma şartından bağımsız olmadıkça engelliler yoksulluk içinde yaşamaya devam edecektir. Engellilere verilen ödenekler çalışmaları durumunda da devam etmelidir. Bu durum kayıtdışı çalışmanın önüne geçeceği gibi ayrıca çalışma hakkını sadece ücrete indirgeyen yaklaşıma da son verecektir. Engelliler sosyal yardıma bağımlı, sınırlı ve yoksul bir yaşam çerçevesinin dışına; insan onuruna yakışır iş ve istihdam koşulları ile üreterek ve sosyal-ekonomik yaşama katılarak dahil olabilir.

ENGELLİ EMEKÇİLERİNİN SORUNLARI DEVAM EDİYOR?

12 yıl önce yapılmış Nüfus ve Konut Araştırması'nın verilerini güncel durum verileri ile kıyaslamak yöntem olarak doğru değilse de, 2011'de engellilerin işgücüne katılma oranı yüzde 22 iken engelsizlerin işgücüne katılma oranı yüzde 50'lerin üzerinde gerçekleşmiştir. Milyonlarca engelliye rağmen Türkiye'de çalışan engelli sayısı 68 bini kamuda olmak üzere sadece 210 bin civarındadır. Kamuda ve özel sektörde yasa gereği engelli çalıştırmak zorunda olan binlerce işyeri, bu yasaya uymamakta, bir diğer deyişle, engelli kamu personeli istihdam edilmesi kotasına dair yükümlülüğünü yerine getirmemektedir. Yasal açık kontenjan sayısı 2023 Haziran verilerine göre 26 bin 886 kişi civarındadır.

Engelli emekçilerin en temel sorunu işsizlik süresinin uzunluğudur. E-KPSS alımları ve İşkur işe yerleştirmeleri çok kısıtlı kaldığı ve yeterli olmadığından on binlerce engelli uzun süre iş arama faaliyeti içerisinde kaldıktan sonra emek alanının dışına çıkmaktadır. İş arama ve iş bulmada kadın engelli emekçilerin çoklu ayrımcılığa maruz kaldığı bir durum daha çok yaşanıyor. İŞKUR son 5 yıl içerisinde iş güvencesi olmayan yaklaşık 10 bin işe yerleştirme yapabildiği.

Kamuda çalışan engellilere yönelik en temel ayrımcılık çoğunluğunun hizmetli ve yardımcı hizmetler sınıfında istihdam edilmesidir. Bu yaklaşım engelli emeğini değersizleştirmek amacıyla “yapamaz-edemez” şeklindeki sağlamcı yaklaşımın sonucudur. Kamuda çalışan engellilerin yüzde 75'e yakını erkek olup bu kişilerin de çok önemli bir bölümü “yardımcı hizmetler sınıfında” istihdam ediliyor. Genel olarak engellilerin özel olarak da kadın engellilerin mesleki eğitime ve insan onuruna yakışır istihdama erişiminde güçlükler mevcuttur. Engelliler kendi eğitim ve istidatlarına uygun işlerde değil, yasal kısıtlar altında insan onuruna uygun olmayan koşullarda istihdam edilmektedir. Engelli kamu emekçileri kariyer ve liyakat sınavlarına, hizmet içi eğitimlere, kurum içi etkinliklere dahil edilmemektedir. Kurum servislerinin, otoparklarının, yemekhane ve çalışma alanlarının WC-Lavabo ve asansörlerinin erişilebilir olmaması engelli kamu emekçilerinin her gün sorun yaşamalarına neden olmaktadır.

Engelli kamu emekçilerine yönelik mobbing ve ötekileştirme iddiaları sağlamcı ve engelli hakları farkındalığı olmayan idarecilerin ve yargı mensuplarının denetiminde soruşturulmaktadır. Bu durum çoğu zaman mobbing uygulanmasının fark edilmemesi veya failerin yaptırımsız kalmasına yol açmaktadır.

“ENGELLİLER İÇİN YENİ BİR YAŞAM MÜMKÜN”

BM ENGELLİ HAKLARI SÖZLEŞMESİ NEDEN UYGULANMIYOR?

1982 Anayasası'nın 90. Maddesi gereği BM Engelli Hakları Sözleşmesi imzalanıp TBMM'de onaylandıktan sonra iç hukuka dahil edilerek esas alınmıştır. Engellilerin temel hak ve özgürlüklerine ilişkin temel bir çerçeve sunduğu için Türkiye'deki yasaların bu sözleşmeye uygun olması gerekmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti 30 Mart 2007 tarihinde Engelli Hakları Sözleşmesi'ni imzalamış ve 28 Ekim 2009'da TBMM'de onaylayarak taraf olmuş ve yükümlük altına girmiştir. 26 Mart 2015 tarihinde ise BM Engelli Hakları Sözleşmesi'nin İhtiyari Protokolü de imzalandıktan sonra onay sürecini de tamamlamıştır. Bu yönüyle sözleşme hükümlerinin uygulanmaması ve verilen yükümlülüklerin ertelenerek yerine getirilmemesi hukuk dışı bir durum olarak ele alınmalıdır.

Sözleşmenin 3. Maddesi Engelli haklarının ve haklarına ilişkin yükümlülüklerin yerine getirilmesinde esas alınması gereken ilkeleri çok net belirlemiştir. Buna göre “Engellilerin topluma tam ve etkin katılımlarının sağlanması, Kendi seçimlerini yapma özgürlükleri ve bağımsızlıklarını da kapsayacak şekilde, engelli bireylerin insanlık onuru ve bireysel özerkliklerine saygı gösterilmesi, Ayrımcılık yapılmaması, Farklılıklara saygı gösterilmesi ve engellilerin insan çeşitliliğinin bir parçası olarak kabul edilmesi, Fırsat eşitliğinin sağlanması, Erişilebilirlik olması, kadın-erkek eşitliğinin gözetilmesi ve Engelli çocukların gelişim kapasitesine ve kendi kimliklerini koruyabilme haklarına saygı duyulması, sözleşmenin temel ilkeleridir. Sözleşmenin bir tarafı olan ve yükümlülük altında olan Türkiye Devleti'nin bu ilkeler ışığında uyması ve uygulaması gereken haklar Sözleşmenin 10. ve 30. Maddeleri arasında ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir.³

Engelliler Konfederasyonunun hazırladığı “Sözleşme Gölge Raporu” sözleşme hükümlerinin önemli bir bölümünün hala yaşama geçirilmediğini ortaya çıkarmıştır⁴. Yaşamda da engellilerin görünür olmadığı, engellilere ilişkin sunulan hizmetlerin çoğu yerde ihtiyaca uygun olmaktan öte “vitrinlik” olduğu bilinmektedir.

³ https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020100834bm_48.pdf

⁴ <https://www.engellilerkonfederasyonu.org.tr/wp-content/uploads/2020/04/1-8-BM-Engelli-Haklar%C4%B1-Komitesi-CRPD-T%C3%BCrkiye-STK-G%C3%B6lge-Raporu-min.pdf>

“ENGELLİLER İÇİN YENİ BİR YAŞAM MÜMKÜN”

ENGELLİLER İÇİN YENİ BİR YAŞAMI MÜMKÜN KILMAK İÇİN!

Tüm insanların etnik, cinsiyet, dini, milli, dilsel kimliklerine bakılmaksızın insanlık onuruna ve kişisel özelliklerine saygı gösterilmesi bağlamında engellilere yönelik sağlamlılığın önlenmesi her yurttaşın, demokrasinin ve eşitlik mücadelesi veren her kesin sorumluluğudur. Mevcut durumda erişilemez kent ve yapılara hapsedilen milyonlarca engelli için eşitlik mücadelesi vermek için başta engelliler olmak üzere tüm demokratik kitle örgütleri, sivil toplum kuruluşları ve siyasi partiler gecikmesizin eyleme geçmelidir.

Bir çerçeve referans ve hak belgesi olarak ele alınması gereken BM Engelli Hakları Sözleşmesinin ilkeleri esas alınarak engelli kamu hizmetlerinin, engelli istihdamının, engelli erişilebilirliğinin geliştirilmesi bir başlangıç olacaktır. Toplumun önemli bir bileşeni olan engelli nüfusun onurlu bir yaşamına temel olacak eşitlik dilinin kurulması ancak mevcut ayrımcılık söyleminin terk edilmesi, nefret suçlarının yaptırımı bağlanması ile gerçekleşebilir. Tüm engellilere, çocuklara, kadınlara, mültecilere, yaşlılara yönelik suç ve şiddet girişimlerine ve cezasızlığa karşı mücadele etmeden mevcut eşitsiz egemen söylemin dönüşmesi mümkün değildir.

Halkların Eşitlik Partisi Engelliler Komisyonu olarak tüm engelli kamuoyunu yaşamın her alanında eşitlik seferberliğine davet ediyoruz. Engellilerin hakları insan haklarının önemli bir parçasıdır. Engellilik de toplumun tüm kesimlerini, kurum ve kuruluşları, belediyeleri, üniversiteleri doğrudan ilgilendiren bir toplumsal ve politika bir meseledir. Toplumsal bir dönüşüm gerektiren bu mesele için tüm kesimleri sorumluk almaya çağırıyoruz.

Partimiz engelli haklarının tanınması ve uygulanması ve bu alanda tüm çeşitliliğiyle engelliler için yeni bir yaşamın inşa edilmesi amacıyla etkinliklerine ve çalışmalarına devam edecektir. Bizler sadece 3 Aralık dünya engelliler gününde ve 10-16 Engelliler Haftasında veya diğer belirli zamanlarda değil her an ve her yerde eşit bir yurttaşlık temelinde tüm engelliler için adaletin inşa edildiği bir yaşam için mücadeleye devam edeceğiz.